יעקבֿ גלאַטשטיין

ווען יאַש איז געקומען[1]

טריט האָבן מיך אויפֿגעוועקט פֿון אַ האַלב-דרימל. לעבן מיר איז געשטאַנען אַ יונגערמאַן, וואָס לויט זײַנע קליידער האָב איך אים גלײַך דערקענט, אַז ער איז אַ מיטגליד פֿון דער רבֿישער סוויטע, וואָס איך האָב אָנגעטראָפֿן אין פּאַרק, בעת איך האָב שפּאַצירט מיט שטיינמאַנען.

ער האָט דעמאָלט שפּאַצירט דער לעצטער און איז געגאַנגען פֿאַר זיך. ער האָט איצט אויך געטראָגן די זעלבע לאַטשן און ווײַסע זאָקן. עס איז אים אַ ביסל שווער געווען צו קלעטערן אויפֿן באַרג אין די לאַטשן. ער האָט מיך שוין געוואָלט פֿאַרבײַגיין, אָבער ער האָט זיך מישבֿ געווען און איז געבליבן שטיין.

– כ'ווייס, איר זענט אַן אַמעריקאַנער, – האָט ער געזאָגט און זיך אַוועקגעזעצט לעבן מיר. –איך האָב אײַך געזען מיט דעם שטיינמאַנען, וואָס שרײַבט פּוסטע מעשׂות. ווי גייט עס עפּעס ייִדן אין אַמעריקע?

– אייגנטלעך דאַרף איך בײַ אײַך נישט פֿרעגן, ווײַל איך ווייס אָן אײַך אויך. איך זע אַלץ מיט דעם כּוח הדמיון. עס זײַנען דאָ זאַכן, וואָס איך ווייס וועגן אַמעריקע מער פֿון אײַך, ווײַל איר האָט עס בלויז געזען און איך שטעל עס זיך פֿאָר. יאָ, אַ שיינער רעיון?

– איך קען אײַך זאָגן, ווי אַזוי דאָס לאַנד רעגירט זיך, ווער עס איז דאָרט דער קאָפּ און ווי אַזוי ייִדן זײַנען זיך דאָרט נוהג. איך בין אַ מאָל געפֿאָרן אין אַ קליין שטעטל מיט דעם טאַטן, האָב איך זיך פֿריִער פֿאָרגעשטעלט, ווי דאָס שטעטל וועט אויסזען און ווי עס וועט אויסזען דער ערשטער ייִד, וואָס וועט אונדז קומען אָפּגעבן שלום.

---

[1] חלקים 4 און 5.

איר וועט נישט גלויבן, אָבער אַלץ איז געווען פּינקטלעך און אַקוראַט, ווי איך האָב עס געזען אין געדאַנק. מיינט איר דאָך, אַז דאָס איז אַ נס? ניין, איך קאָן עס אײַך דערקלערן על פּי דרך הטבֿע.

ער קאָן עס באַווײַזן אָט אַזוי. אַ מענטש לעבט זיבעציק יאָר. וואָס מיינט דאָס אייגנטלעך? אַפֿילו נישט קיין הרף עין. אַ מיליאָנסטל פֿון אַ מיליאָנסטל פֿון כּבֿיכולס אַ מאַך מיט אַ ברעם. האָט דער בחיר היצור זיך פֿאַרשעמט וואָס ער דאַרף לעבן אַזאַ גאָרנישט, האָט ער באַשאַפֿן אין זיך אַזאַ אַפּאַראַטל, וואָס ציט-אויס דאָס לעבן ווי אַ גומע און לענגערט עס אויס, ווי עס וואָלט באמת געווען אַ שפּאָר שטיקל צײַט.

– כאַפּט דעם רעיון, ווײַל עס איז אַ ביסל שווער צו פֿאַרשטיין. בײַם געבוירן ווערן שטייט שוין דער אָפֿענער קבֿר, אָבער צווישן די ביידע צושטאַנדן בליצן פֿאַרשיידענע געשעענישן. איר קאָנט זיך גאָרנישט פֿאָרשטעלן, ווי שנעל דאָס בליצט. אָבער דאָס אַפּאַראַטל פֿון דעם בחיר היצור אַרבעט און עס לענגערט-אויס יעדע געשעעניש. עס גיט יעדער נאַרישקייט אַ ראָלע צו שפּילן. הײַנט ווען איר שטעלט זיך פֿאָר, אַז מיט אײַך דאַרף עפּעס פּאַסירן אין פֿינף יאָר אַרום, מיינט עס אייגנטלעך איצט, אָדער אפֿשר נאָך פֿריִער פֿון איצט. איר הייבט שוין אָן צו כאַפּן דעם רעיון?

– אַ מאָל פּאַסירט אַז איר לויפֿט פֿאָרויס אײַער אַפּאַראַטל און איר קומט אָן מיט דעם שנעלן רעיון צו עפּעס, וואָס וועט מיט אײַך געשען ערשט אין עטלעכע יאָר אַרום. איר טוט-אָפּ אײַער אַפּאַראַטל, וואָס ציט-אויס די זיבעציק יאָר, אויף טערקיש, און איר דערפֿילט ווי די צײַט זעט אייגנטלעך אויס, מישטיינס געזאָגט, ווען מען מעסט עס מיט דער קורצקייט פֿון מענטשלעכן לעבן.

– עס איז אַ ביסל שווער צו כאַפּן. אויב איר ווילט, וועל איך עס אײַך איבערזאָגן פֿון אָנהייב אָן. איך טראַכט שוין וועגן דעם אַ פֿיר-פֿינף יאָר, און אַז עס איז מיר קלאָר געוואָרן האָט מיר אַ בליץ געטאָן אין קאָפּ אַ גרויס ליכט.

– ווי אַלט זענט איר איצט? – האָב איך אים אָפּגעשטעלט.

– זעכצן יאָר. אָבער דאָס איז נישט דער אייניקער רעיון, וואָס איך האָב אַנטוויקלט. איר דאַרפֿט פֿאַרשטיין, אַז יעדע גזע צייכנט זיך אויס מיט עפּעס. מיר זײַנען די פֿילאָזאָפֿן צווישן די רביים און די שיין-רעדער. מיר האָבן אַ נײַגונג צו חקירה. עס איז אַ וווּנדערלעכער שפּיל און אַ נסיון. מען גייט אויף אַ שמאָלער בריק. איין פֿאַלשער קער און ווענד און מען פֿאַלט-אַרײַן אין אַפּיקורסות רחמנא לצלן, אָבער אַז דער אויבערשטער העלפֿט און מען ווערט נישט געשטרויכלט, נאָר מען קומט-אַרויס מיט גאַנצע יִדישע ביינער, ווערט דער געדאַנק טאָפּלט ליב, ווײַל ער באַהעפֿט זיך צוריק מיט דעם רבונו של עולם, וואָס האָט אים אויף דער וועלט אַרויסגעשיקט.

– אַ געדאַנק, וואָס באַהעפֿט זיך נישט מיט דעם רבונו של עולם, נאָר טראַכט זיך גלאַט אין דער וועלט אַרײַן, איז אַ ממזר. ער האָט נישט קיין טאַטען. איך האָב אַ חבֿור, ווו דער דאָזיקער רעיון ווערט בײַ מיר אַנטוויקלט, אַז עס איז פּלאי פּלאים.

– איך האָב ליב צו גיין איינער אַליין און טראַכטן וועגן חסידות. לויט מײַן אייגענער טעאָריע באַמי איך זיך צו טראַכטן די געדאַנקען, וואָס איך וועל אַ מאָל טראַכטן מיט יאָרן שפּעטער, דערפֿאַר קוקן מײַנע אויגן אויס עלטער ווי איך בין. איך וויל זײַן אַ מחדש. מיר געפֿעלט נישט מײַן זיידנס דרך און מיר געפֿעלט נישט מײַן טאַטנס דרך. מיר געפֿעלט נישט דער דרך פֿון מײַנע עלטערע ברידער. איך האָב דעם טאַטן געזאָגט, אַז איך בין מיט אים נישט שטאַרק צופֿרידן. איך האָב עס אים געזאָגט, בײַם גאַנצן כּבוד אבֿ, איך האָב זיך אָנגענומען מיט כּוח און עס אים געזאָגט. האָט מיר דער טאַטע פֿאַרטרויט, אַז ער איז מיט זיך אַליין נאָך מער נישט צופֿרידן.

איך האָב דורכגעלייענט די גאַנצע יִדישע ליטעראַטור. איך קען אַלעמען און אַלץ. אָבער וואָס פֿאַרמאָגן זיי אחוץ לשון? פּרצס חסידישע מעשות זײַנען אַנעקדאָטן מיט אַ מאָראַל. עס איז פֿון דרויסן אַרײַנגעקוקט דורכן שליסל-לאָך און געטאַנצט קדוש. איך וויל קומען פֿון אינעווייניק. איך וויל באַנײַען דעם גאַנצן יִדישן געדאַנק. קודם, דאַרפֿט איר פֿאַרשטיין, מוזן מיר אָפּשאַפֿן די גוייִשע פֿאָרמען. אונדזערס אַ שאַפֿונג מוז כּולל זײַן אַלץ: פּאָעזיע, פּראָזע, פֿילאָזאָפֿיע, דראַמע, פּסיכאָלאָגיע, אַסטראָנאָמיע, עפּיגראַם – אַלץ. וואָס דאַרפֿן מיר די קליינע שאכטעלעך? מיר דאַרפֿן ווערן אַ

שעפֿערישע ענציקלאָפּעדיע, איר הערט? אַן ענציקלאָפּעדיע, אָבער אַ שעפֿערישע. איר כאַפּט דעם גוואַלדאָוונעם רעיון? איר האָט אַ מאָל געלייענט דעם בראַצלאַווערס אַ מעשהלע? אָט איז מײַן העלד פֿון חסידות. איך בין פֿאַרליבט אין אים, איך טראַכט וועגן אים גאַנצע טעג. ער איז געווען אַ מחדש און ער האָט ליב געהאַט ייִדיש. איר ווייסט וואָס איז אַזוינס ייִדיש? איר האָט כאָטש אַ באַגריף, וואָס פֿאַר אַ וווּנדערלעך לשון דאָס איז?

איין זאַך האָט אים שטאַרק געאַרט. ער האָט נישט געקאָנט פֿאַרשטיין דעם בראַצלאַווערס גרויסהאַלטעריי. איך וועל אים גלויבן צי ניין, אַז עס האָט אים גענומען צוויי יאָר צו פֿאַרטיפֿן זיך אין דעם בראַצלאַווערס דרך, ביז ער האָט עס געכאַפּט און ער האָט דערויף אַן אויסגעצייכנטע דערקלערונג.

דער בראַצלאַווער איז כּל ימיו געווען אַ חולה, אַ צעבראָכענער שאַרבן. ווען ער וואָלט געווען געפּראַוועט דעם עניו, וואָלט מען אים נישט גענומען ערנסט. ער האָט געוווּסט אַז ער וועט ייִנגערהייט גיין פֿון דער וועלט און ער האָט אין זײַן קורץ לעבן געוואָלט עפּעס אויפֿטאָן.

דערפֿאַר האָט ער אַליין אויסגעשריגן די סחורה, וואָס ער האָט פֿאַרמאָגט. ער האָט דאָס נישט געטאָן צוליב זיך. אַלע ווייסן אַז ער האָט ממש ליב געהאַט אָרעמקייט, דחקות און נויט. ער איז געשוווּמען אין דלות, ווי אַ פֿיש אין וואַסער. ער האָט אָבער געהאַט צו פֿאַרקויפֿן סחורה און ער האָט עס רעקלאַמירט, כּדי מען זאָל די וואַרע בײַ אים קויפֿן. דערפֿאַר האָט ער זיך אַליין אַזוי באַזונגען, ווײַל ער האָט געוואָלט מען זאָל זיך צוהערן צו גאָטס וואָרט. איך קאָן זיך שווערן, אַז פֿאַר זײַן סופֿר נתן האָט ער געמוזט לאַכן פֿון זיך אַליין אין די הויפֿנס, אָבער רבי נתן האָט עס קיינעם נישט אויסגעזאָגט.

דאָס איז איין מעגלעכקייט. פֿאַראַן אַ געדאַנק. דער געדאַנק איז, אַז אַ רבי טאָר בכלל נישט זײַן קיין עניו, ווען אַ רבי איז בײַ זיך נידעריק. פֿאַרקליינט ער דאָס געדאַנק פֿון דער גאָטהייט. ער דאַרף דעם עולם געבן אַ שטיקל באַגריף פֿון דערהויבנקייט. אַליין דערציילט ער אויס די גרויסע נפֿלאות פֿון גאָט ברוך הוא, מוז ער פֿאַר דעם עולם שפּילן אַ ביסל טעאַטער פֿון גרויסקייט. פֿאַראַן אַ

שאַרפֿער הילוק צווישן גרויסקייט און גדלות. דער בראַצלאַווער איז געווען אַ גרויסהאַלטער, אָבער ער האָט זײַן גרויסקייט צעטרענצלט פֿאַר גרויס און קליין, אָרעם און רײַך. הײַנט שטעלט זיך פֿאָר, ווען אַזאַ אדם גדול, ווי ער האָט געמאַכט דעם אָנשטעל, איז געווען געקניפּט און געבונדן מיט דעם מינדסטן, טאָ ווי האָט שוין אַ פּשוטער חסיד געקאָנט בלאָזן פֿון זיך און האָבן פֿליי אין דער נאָז?

– איך וועל אײַך אַ מאָל פֿאָרלייענען פֿון מײַנע חידושים און איר וועט אַליין אײַנזען, אַז עס איז ממש פּלאי פּלאים. אָבער מיינט נישט, חלילה, אַז עס קומט פֿון מײַן אייגן אָרעם מוחל. אַז איך פֿאַסט אַ מאָנטיק און אַ דאָנערשטיק און נאָך אַ מאָנטיק, אַז כ׳וואַרף פֿון זיך אַרונטער די אַלע גשמיותדיקע ציבעלע קליידער, שפּאַציר איך אַליין אין וואַלד. ווען עס הייבט אָן צו פֿאַרנאַכטלען און דער הונגער אין מיר ווייסט, אַז אָט קאָן מען שוין דעם געשמדטן האַלדז עפּעס געבן צו אַכלען, גיי איך און גיי און איך ווײַז דעם יצר הגוף אַ פֿײַג. דוכט זיך, אַז מען מעג שוין, אָבער עטש – האַלט זיך אײַן אַ ביסל, דו ווערלער, נאָך אַ ביסל, נאָך אַ קליין ביסל.

דעמאָלט פּאַסירט עפּעס אַזוינס, וואָס איז ענלעך צו ח׳לשות. עס איז אַ זיסע שוואַכקייט אין אַלע גלידער. די אבֿרים ווילן שרײַען, אָבער זיי פּישטשען ווי קליינע פֿייגעלעך, זיי האָבן נעבעך קיין כּוח נישט, זינגען זיי פֿון גרויס חולשת הלבֿ און אין אַזאַ שעת הכּושר הער איך אַ שטים.

איך מוז דאָ מאַכן אַ קליינטשיקן אָפּשטעל. איך דאַרף אײַך זאָגן, אַז איך האָב בכּוח פֿאַר אײַך צו שילדערן וואָס פֿאַר אַ סאָרט שטים דאָס איז, אָבער איך טאָר נישט, ווײַל די שטים רעדט צו מיר אין הייליקער יחידות. עס וואָלט געווען גראָב פֿון מײַן זײַט, איך זאָל עס אַרויסנעמען פֿון דער אינטימער שייד. אָבער ווער עס האָט אַזאַ שטים ניט געהערט, טאַפּט ווי אַ בלינדער, ווען ער רעדט וועגן גאָטהייט.

פֿריִער קומט אַ נאָגעניש אין אַלע מײַנע גלידער, וואָס זאָגט-אָן, אַז איך וועל באַלד דערהערן דאָס קול. אַלץ אַרום מיר ווערט פֿורכטערלעך. איך פֿאַל אויף מײַן פּנים און איך שרײַ: רעד צו מיר, טאַטע פֿאָטער, איך בין אָנגעברייט.

ווען איך שטיי-אויף פֿון דער ערד, שטיי איך קיין מאָל נישט אויף ליידיק. איך פֿאַראיבריק אַלע מאָל אַ געדאַנקל, אַ טראַכט, אַ פּשטל, און איך דערפֿיל, אַז דער געדאַנק איז נישט מײַנער, נאָר ער איז מיר אַרונטערגעפֿאַלן, ווי אַ גוטע באַרנע פֿון אַ באַרנבוים. אַ מאָל הייב איך זיך אַפֿילו אויף מיט אַ געזאַנג. הערט, וועט איר הערן:

גזלנדל, גזלנדל, אויף וועמען הייבסטו די האַק?
אויף וועמען הייבסטו די האַק?
איך הייב די האַק אויף מײַנע אייגענע פֿאַרלאַנגען.
אויף מײַנע וויסטע פֿאַרלאַנגען.
גאָט פֿון אַבֿרהם, פֿאַרנעם מײַנע געזאַנגען.
אײַ, טשירי, בירי, ישתּבח.
אוי,אוי ישתּבח.

איך האָב אַ צוגעפּאַסטע מעלאָדיע, וואָס איז זיס ווי צוקער.

קאָזאַקל, קאָזאַקל, אויף וועמען הייבסטו די שווערד?
אויף וועמען, כ'בעט דיך, הייבסטו די שווערד?
איך הייב די שווערד אויף מײַן יצר פֿון שלעכטס,
אויף דעם יצר פֿון שלעכטס,
אויף מײַנע וויסטע פֿאַרלאַנגען.
גאָט פֿון אַבֿרהם, פֿאַרנעם מײַנע געזאַנגען.

דאָ גייט עס העכער און התלהבֿותדיקער:

אײַ, טשירי, בירי, בירי,ישתבח.
אוי, אוי, ישתבח.

אָדער פֿאַראַן בײַ מיר, ווו איך נאַר-אָפּ דעם שׂטן און ווײַז אים די צונג. אַ שטייגער –

איך גלוסט
נאָך דער ברוסט
פֿון גערעכטיקייט.
איך גלעט און איך קוש די
שכינהס פּרעכטיקייט.

איר זעט ווי איך מאַך חוזק פֿון שׂטן? ער מיינט, אַז ער האָט מיך שוין געפּאַקט אין זײַן נעץ, כאַפּט ער ערשט בײַ מיר אַ פֿראַסק אין מאָרדע.

אָבער שוין צײַט צו גיין. איך וויל אײַך פֿאָרברײַטן, אַז איר זענט נאָך נישט מײַנער פּטור. איך, אַז איך צערעד זיך, איז דאָ וואָס צו הערן. פֿאַראַן אַזוי פֿיל וואָס צו רעדן. איך באַשטעל זיך מיט אײַך טאַקע, אַז דאָס צווייטע מאָל, ווען איך וועל אײַך טרעפֿן, וועל איך געבן אַ ווונק, ווי אַזוי מען קאָן מאַכן שלום צווישן גלויבן און אומגלויבן, ווי אַזוי מען קאָן דעם אומגלויבן אַזוי צעפּלאַקערן, אַז ער זאָל זיך דערהויבן און צעוויינען פֿאַר דעם כּסא הכּבֿוד. און זאָל ער דאָרט וויינען מיט ציפּערן, מיט פֿאָרמולעס, מיט אַלע קשיות און ספֿקות. נישקשה, גאָט ברוך הוא קאָן עס פֿאַרטראָגן. איך וועל אײַך אויך פֿאַרטרויען אַ סוד, ווי אַזוי דער מאָדערנער חסיד קאָן געפֿינען אַ וועג צום ייִדישן לעבן.

ער האָט גענומען אַרונטערקלעטערן פֿון באַרג און עס האָבן זיך נאָכגעקרישלט קליינע שטיינדעלעך. איך בין געבליבן זיצן אַ געפּלעפּטער. די לעצטע ווערטער זײַנע זײַנען געווען **ייִדיש לעבן** און די דאָזיקע צוויי ווערטער האָבן זיך פֿאַר מיר צעטאַנצט מיט אַזוי פֿיל לעבן, אַז איך האָב טאַקע דערזען אַ זין אין דעם, און נישט נאָר אַ זין, נאָר אַפֿילו אַ האַפּט.

עס האָט גערודערט אַרום מיר מיט ווילן. דאָס הונגעריקע, מאָנענדיקע מויל, וואָס האָט ערשט געשריגן צו מיר מיט פֿאַרשיידענע קולות, האָט אויך אַ קאָפּ, אַ פֿלאַקערדיקן קאָפּ. דער הונגער פֿאַרמאָגט אַזוי פֿיל ווילן צו לעבן און צו טראַכטן.

אויפֿן באַרג איז איצט געוואָרן אַ ביסל קיל. איך האָב גענומען אַרונטערגיין. אין מיטן וועג האָב איך געזען, אַז דער זעכצניעריקער טראַכטער וואַרט אויף מיר.

– איך האָב זיך נישט געקאָנט אײַנהאַלטן און איך האָב באַשלאָסן אײַך צו דערציילן וועגן אַ מאָדנער באַגעגעניש, וואָס איך האָב נישט לאַנג צוריק געהאַט.

ער האָט געשמייכלט, ווי ער וואָלט איצט נאָך אַ מאָל דורכגעלעבט די באַגעגעניש.

איך האָב שוין געהאַט אָפּגעדאַוונט מנחה, פֿאַר זיך. מײַנע נאָזלעכער האָבן הנאה געהאַט פֿון יעדן שעפּ לופֿט. איך גיי געוויינטלעך מיט אַן אַרונטערגעלאָזטן קאָפּ, ווען איך בין פֿאַרטראַכט. מיט אַ מאָל דערפֿיל איך, אַז די נאָזלעכער שעפּן שוין מער נישט קיין לופֿט, נאָר אַזאַ פּאַרפֿום, וואָס מען קאָן עס גאָרנישט אויסטראַכטן. עס איז דער פּאַרפֿום פֿון קינדערשע הענטלעך, אָדער פֿיסלעך. עס פֿילט זיך, יאָ ערד און נישט ערד. עס איז ערד וואָס האָט נאָך קיין צײַט נישט געהאַט רעכט פֿאַרערדעוועט צו ווערן.

ווערט מיר די זאַך גאָר פּלא. האָב איך באַשלאָסן אויפֿהייבן דעם קאָפּ און זיך אַרומקוקן. ווען איך האָב אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ, האָב איך גלײַך דערזען, אַז איך האָב פֿאַרבלאָנדזשעט. דיביימער האָבן אויסגעקוקט ווי זיי וואָלטן געווען געחלומטע ביימער, דער הימל איז געווען אַ דינער, עס האָט זיך געדוכט, אַז ווען מען זאָל נאָר אַרונטערנעמען איין הימל, וועלן זיך באַווײַזן וווּנדער איבער וווּנדער. איך האָב געהערט אַ געטשוויטשער, אַ געפּלאַטער פֿון פֿייגל, אָבער די פֿייגל אַליין האָב איך נישט געזען. עס איז שוין געווען טונקל, אָבער די טונקלקייט איז געווען נישט קיין פֿינצטערע, נאָר אַ ראָזאָווע. עס איז נישט געווען קיין אומהיימלעכע טונקלקייט.

אויף אַ באַנק זיינען געזעסן צוויי מענטשן און געפֿירט אַ געשפּרעך. איך האָב גוט געזען, אַז זיי רעדן, איך האָב געזען ווי די מײַלער באַוועגן זיך, איך האָב אַפֿילו קלאָר געהערט די ווערטער, אָבער יעדער וואָרט האָט פֿאַר מיר אַ פֿלאַקער געטאָן און איז גלײַך פֿאַרלאָשן געוואָרן, ווי אַ פֿאַלנדיקער שטערן.

איינער פֿון די שמועסער האָט געהאַט אַ קעניגלעך געשטאַלט. אין דער טונקלקייט איז געווען שווער צו באַשטימען וואָס פֿאַר אַ קליידער ער האָט געטראָגן, אָבער עס האָט פֿון אים געאָטעמט מיט מלכותדיקער ווירדע. דער צווייטער האָט אויך אויסגעזען צו זײַן אַן אדם גדול, אָבער שוין פֿון צווייטן גראַד. שווער געווען צו זאָגן, ווי אַזוי איך האָב דאָס אונטערשיידט – דאָס ליכט איבער אים איז

געווען כּמעט דאָס זעלבע ווי אַרום דעם ערשטן, נאָר אַ ביסל געמיינער, וואָלוועלער.

אַ גרויסע נײַגעריקייט האָט מיך גענומען פֿרעסן. איך האָב אָנגעהויבן צו וויינען אויפֿן קול, אָבער ביידע שמועסער האָבן אויף מיר אַפֿילו קיין קוק נישט געגעבן. איך בין געקומען אַלץ נענטער און נענטער צו זיי. אָט בין איך שוין געווען אויף זיי, איך בין דורך זיי אַדורכגעגאַנגען, ווי זיי וואָלטן געווען נישט מער ווי רויך.

פּלוצים איז מיר אַ הײַטל אַרונטער פֿון די אויגן און זאַכן זײַנען געוואָרן שטײַפֿער. אמת, די טונקלקייט האָט פֿאַרלוירן איר ראָז קאָליר, עס איז געוואָרן פֿינצטערער, נאָר מיט מיר האָט עס געהאַט קנאַפּ וואָס צו טאָן. איך האָב איצט געזען אַ סך, אַ סך בעסער ווי פֿריִער.

נאָר אַ שטיקל ענדערונג איז איצט יאָ פֿאָרגעקומען. שטאָט איין באַנק האָב איך געזען צוויי. ביידע זײַנען געזעסן אויף צוויי באַזונדערע בענק און געשוויגן, ווי זיי וואָלטן געוואַרט אויף מיר.

איך האָב זיך טיף פֿאַרנייגט פֿאַר דעם קעניגלעכן געשטאַלט פֿון דעם העכערן שטאַנד...איך האָב קלאָר געזען דאָס טרויעריקע פּנים און איך האָב שוין איצט אַלץ געוווּסט.

– שבתי צבֿי, – האָב איך געזאָגט, – וואָס לאָזטו מיך צו הערן? וואָס איז די זעאונג, וואָס דו האָסט מיך באַשערט?

– נישט איך האָב דיר באַשערט, נאָר דו אַליין האָסט עס אויסגעבלאָנדזשעט אויף דײַן וועג, מילא, זאָל זײַן אַזוי, עס איז דײַן אויסוואַל. זאָל דיר זײַן צו רפֿואה.

– שבתי צבֿי, – האָב איך אויסגעשריען, – פֿאַלשער משיח, איז דאָס די וועלט פֿון פֿאַלשקייט, אין וועלכער איך זע דיך איצט?

ער האָט אויף מיר אַ קוק געגעבן מיט אַזוי פֿיל אמתן ווייטיק, אַז עס האָט גאָר קיין רייד נישט געקאָנט זײַן וועגן פֿאַלשקייט. איך האָב נישט געקאָנט כאַפּן דעם פֿאָדעם און איך בין געוואָרן געפּלעפֿט.

– און די אמתע משיחים זײַנען נישט קיין פֿאַלשע? – האָט ער געפֿרעגט מיט אַ ווייטיקדיקן שמייכל. – וואָס האָבן מיר אַלע אויפֿגעטאָן, מישטיינס געזאָגט. צי דערפֿאַר, ווײַל מיר האָבן פֿאַרחלומט אַ חלום, קומט אונדז צו פֿאַרשטיינען? דו זאָלסט אַזוינס רעדן, דו וואָס ווייסט, ווי אַזוי מיר האָבן געהאָפֿט און געהאָפֿט, ווי מיר האָבן זיך אײַנגעעקשנט, ווי מיר האָבן געוואָלט מיט געוואַלד אויסרײַסן אַ גוטע שעה, בלויז איין גוטע שעה. יעדער איינער, דער רעכטסטער משיח, ווען ער וואָלט טאַקע געוואָלט ברענגען די גאולה, וואָלט ער געוואָרן פֿאַלש. אַוודאי, אמת זײַנען די, וואָס ברענגען גאָרנישט, וואָס זיצן און וואַרטן געדולדיק, אפֿשר זאָל מען זיי רופֿן די קלוגע, די פּראַקטישע משיחים, אפֿשר זאָל מען אונדז פֿאַררעכענען פֿאַר די נאַרישע, דורכגעפֿאַלענע משיחים, אָבער פֿאַלש? פֿון דײַן מויל זאָל אַרויס אַזאַ וואָרט?

איך האָב זיך געווענדט צום צווייטן מיט גרויס ווייטיק.

– פֿאַניע פֿראַנק, האָב איך אים גערופֿן. – ער האָט געהאַט אַזעלכע אומעטיקע אויגן, אַז עס איז געווען אַ צער צו קוקן אויף אים.

– איך בין אָנגעטרויעריקט מיט אַזוי פֿיל שווײַגן, מיט אַזוי פֿיל שווײַגן, – האָט ער אָפּגעזיפֿצט. – וואָס איז שײַך רעדן? איך רעד אַ מאָל צו יענעם, ווײַל מיר פֿאַרשטיין זיך אויפֿן ווונק, אָבער -

איך האָב אים איבערגעשלאָגן.

איך וויל בלויז וויסן, פֿאַר וואָס האָסטו געביטן דאָס רענדל? איך האָב בײַ שבתין אויך געוואָלט פֿרעגן, נאָר יענער האָט כאָטש אַ שטיקל תּירוץ - פֿעטער ישמעאל, האַלבע לבֿנה, אָבער דער צלם, וואָס פֿאַר אַ תּירוץ קאָן האָבן דער צלם?

אין דעם זע איך, ווי עס קומט אָנצולויפֿן אַ קליין ייִדעלע. ער איז אַנטקעגן געוואָרן ווי אַ שטורעם-ווינט. דיביידע בענק זײַנען שוין איצט אין גאַנצן געלעגן אין חושך, אָבער די זילבערנע באָרד פֿון דעם קליינטשיקן ייִד האָט געבליצט און געלויכטן.

– וואָס האָסטו זיך אַוועקגעשטעלט טרייבערן די אָדערן בײַ די צוויי מענטשן? וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף זיי און דו מאָנסט בײַ זיי

אַ חשבון? רבונו של עולם, זע ווי די צוויי ייִדן האָבן זיך מקריבֿ געווען פֿאַר דעם אמת מיט זייער פֿאַלשקייט. זיי האָבן אַזוי בולט געוואָלט אַרויסברענגען דעם אמת, און זיי האָבן געוויזן די לינקע זײַט פֿון דער מטבעה. זיי זײַנען דערגאַנגען ביז שאול תּחתּיה, כּדי צו ווײַזן ווּהין די פֿאַלשקייט קען דערפֿירן, און דו מאָנסט נאָך בײַ זיי אַ רעכענונג.

דאָס קליינע ייִדל האָט געגעבן אַ שמייכל און מיר דערלאַנגט אַ גוט-ברודערלעכן קלאַפּ אין פּלייצע.

– עד, לאָמיר בעסער אַרײַנכאַפּן אַ מעריבֿ.

איך האָב שוין געוואָלט אָנהייבן דאַווענען מיט כּוונה, אָבער דאָס קליינע ייִדעלע האָט גענומען דערלאַנגען אַ מאָדנעם מעריבֿ.

– ס׳קאָצל קומט, טאַטע פֿאָטער, איך בין געקומען צו דיר אין פֿאָדערשטוב און איך זאָג דיר גוטן אָוונט. הײַנט איז אַ פּראָסטער מיטוואָך, ייִדעלעך האַנדלען און וואַנדלען. משחרן חלילה נישט פֿאַר זיך, נאָר פֿאַר ווײַב און קינדער, פֿאַר דעם הויזגעזינד. דער קאָפּ איז פֿאַרדרייט מיט כּלערלײַ דאגות, אָבער פֿונדעסטוועגן שפּאָרט מען אָפּ פֿאַר דיר אַ מנחה ומעריבֿ. אין מיטן דערינען גיט מען זיך אַ שטעל אַוועק, און מען הייבט אויף די אויגן צו דיר, טאַטע פֿאָטער, פֿרעג איך דיך, איז דאָס רעכט פֿון דיר, אַז דו זאָלסט אונדז אַלע מאָל וואַרפֿן דעם גט צו די פֿיס, הלמאי דו האָסט אונדז אויסגעקליבן פֿאַר אַ פֿאָלק? ווּעמען דען, זאָג אַליין, האָסטו געקאָנט אויסקלײַבן? אַדרבא, זאָג? ווייסט אפֿשר פֿון אַ בעסערער אומה?

און פּונקט אַזוי שנעל ווי ער איז אָנגעלאָפֿן, אַזוי שנעל איז ער נעלם געוואָרן. איך האָב דערזען, אַז איך געפֿין זיך ערגעץ אויף אַ פֿינצטערער אַלייע, וואָס האָט זיך גענומען אַרײַנשנײַדן אין הויפּט-וועג. גראָד איז מיר אַנטקעגנגעקומען מײַן עלטסטער ברודער. איך האָב אים געהאַט בדעה צו דערציילן, וואָס איך האָב נאָר-וואָס געזען, נאָר איך קען אים, דעם חקרן, מיט דעם ליטווישן מוח. האָב איך באַשלאָסן, אַז עס איז גלײַכער אַזאַ זאַך צו האַלטן פֿאַר זיך אַליין. איצט, אַז מיר האָבן זיך שוין צערעדט, האָב איך אײַנגעשטעלט און אײַך דערציילט. איר זענט נישט קיין היגער, איר וועט אַוועקפֿאָרן פֿון דאַנעט, איר וועט אַריבערפֿאָרן דעם ים. איר וועט זיך טראַכטן - עלעהיי, עס האָט זיך צו אײַך גערעדט אַ

צעדרייט ייִנגל. אָבער זײַט גאָרנישט אַזוי זיכער בײַ אײַך. איר מעגט נעמען די גאַנצע זאַך טיפֿער. ווען איך זאָל זײַן מיט טויזנט קעפּ, וואָלט איך דען געקאָנט אַזוינס אויסטראַכטן? און בכלל, וואָס איז די קונץ אויסצוטראַכטן? וואָס דאַרף איך האָבן גוזמות, אַז דאָס ראַיִעלע לעבן פֿאַרמאָגט אַזוי פֿיל וווּנדער?

* * *

– ווייסט איר גאָר וואָס, קומט צו אונדז אין הויז אַרײַן. לאָזט זיך הײַנט פֿאַרפֿירן פֿון יצר טובֿ. עס וועט אײַך בײַ אונדז קיינער נישט אָפּבײַסן. – האָט ער געזאָגט. – איך מוז אײַך ווײַזן עטלעכע פֿון מײַנע חבֿורים, וואָס קיין בן אדם האָט נאָך נישט געזען. איך האָב אַ פֿײַערדיקע פען און איך בליץ מיט געדאַנקען. איר וועט זיכער האָבן שׂכר הליכה. אַ שאָד איז נאָר, וואָס דער טאַטע איז איצט נישטאָ, ער איז אונטערוועגנס. אַ שאָד, ער איז פֿון די ייִדן, וואָס מען דאַרף קענען, ווײַל טאָמער פֿאַרזאַמט איר אַזעלכן, וועט איר שוין קיין סך ייִדן פֿון זײַן שטייגער נישט באַגעגענען.

כ'בין מיט אים אַריבערגעגאַנגען דאָס שמאָלע ברעטל, וואָס איז געלעגן איבערן וואַסער. דאָס ברעטל האָט זיך געבויגן, ווי עס וואָלט געוווען געמאַכט פֿון גומע. בײַם וואַסער איז שוין איצט קיינער נישט געוווען. פֿון אונטן האָט דער באַרג אויסגעזען ווי מען וואָלט אים נאָר-וואָס צוזאַמענגעלייגט אויף בײַנאַכט. ער איז געגאַנגען פֿאָרויס און זיך כּסדר אומגעקוקט. ער האָט געוואָלט זײַן זיכער מיט מיר, אַז איך וועל נישט פֿאַרשווינדן.

ער האָט מיך דורכגעפֿירט אַ סוד און מיך שטיל אַרײַנגעפֿירט אין אַ באַזונדער צימער, ווי ער וואָלט מיך אַרײַנגעגנבֿעט.

ער האָט פֿאַרמאַכט די טיר, אָנגעצונדן נאָך אַ לעמפּל, וואָס האָט צום גרויסן לאָמפּ צוגעגעבן אַ ליכטיקע זוכעניש - ווי אימיצער וואָלט עס געהאַלטן אין דער האַנט און געזוכט אַזעלכע קליינע וויכטיקייטן, וואָס מען קאָן גאָר מיט אַ גרויסן לאָמפּ נישט געפֿינען.

– ווי האָט איר ליב, אַז מען לייענט אײַך פֿאָר, אָדער אַז איר זאַפּט עס אײַן מיט אײַערע אייגענע אויגן? עס ווענדט זיך, פֿאַרשטייט זיך, וואָס עס איז בײַ אײַך שאַרפֿער אַנטוויקלט, דאָס אויער אָדער דאָס

אויג? עס ווענדט זיך אויך אין די ספּעציִעלע זאַכן, וואָס איך וועל אײַך ווײַזן. איך האָב אַ סך אויג-זאַכן און גאָר אַ סך אויער-זאַכן.

איך האָב פֿון זײַן האַנט געמומען די שמאָלע און לענגלעכע שטיקלעך פּאַפּיר און אײַנגעזען, אַז דער פֿאַרקלעקטער און געמעקטער דריבנער כּתבֿ איז נישט פֿאַר מיר. די טינט איז געווען אַ וואַסערדיקע און די שטיקלעך פּאַפּיר האָבן אויסגעזען ווי אויפֿגעראָלטע פּסולע מזוזות, מיט אָפּגעשפּרונגענע אותיות.

– איר וועט מיר אַנטשולדיקן, אַז איך וועל אײַך מאַכן אַ פֿאָררעדע פֿאַר יעדע זאַך, וואָס איך וועל אײַך פֿאָרלייענען. אָט וועל איך אײַך מתנה זײַן מיט אַ בריוו. אַ בריוו איז אַ גרויסע זאַך. איר נעמט אַ בייגעלע פּאַפּיר און איר שרײַבט צו אימעצן, ווײַל איר קאָנט דעם אימעצן נישט זען און איר קאָנט נישט רעדן צו אים מיטן מויל. אַ בריוו מוז זײַן קורץ און צו דער זאַך. איך האָב אָנגעשריבן אַ צענדליק בריוו, ווי מוסטערן פֿאַר אַ נײַ-מאָדנעם בריוונשטעלער.

״ליבער הער נאַכטיגאַל. בײַגעלייגט געפֿינט איר צוויי וועלטן, די וועלט פֿון דאַנעט און די וועלט פֿון דאָרט. איר קאָנט זיך אויסקלײַבן, מײַן הער. עס איז בײַ אײַך די ברירה. די וועלט פֿון דאַנעט איז גרענעצדיק. איר קאָנט זי מעסטן מיט איין האַנט און אויסשפּאַנען מיט איין פֿוס. די וועלט פֿון דאָרט איז סאַמע לויטערקייט, וואָס לאָזט זיך נישט באַשרײַבן. די וועלט פֿון דאַנעט איז תּענוג, וואָס שרומפּט, עלטערט זיך און ווערט צונישט. די וועלט פֿון דאָרט איז אייביקער געווין פֿון גליק, וואָס מען שטרעקט זיך אַלץ נענטער צו אַ גרויסן באַשייד. מיט אַכטונג.

אײַער, וואָס ווינטשט אײַך אַ גליקלעכן אויסוואַל.״

איצט וועל איך אײַך ווײַזן אַ בײַשפּיל פֿון אַ תּפֿילה. איר דאַרפֿט פֿאַרשטיין, אַז תּפֿילות מוזן זיך אָפּפֿרישן מיט יעדן דור. אָבער אַ תּפֿילה מוז אויך האָבן אין זיך אַ ביסל אַלטפֿרענקישקייט, כּדי זי זאָל זײַן אײַנגענעם אויף דער צונג.

דײַן הויז אויפֿן באַרג שטייט געפֿעסטיקט.
דײַן הויז אויפֿן באַרג שטייט דערהויבן.
איך קלעטער צו דיר אַ וואַנדערער, אַ פֿאַרשמאַכטער פֿון וועג.

פֿאַרזינדיקט האָב איך זיך מיט בלאָנדזשענישן.
פֿאַרנאַרישט האָב איך זיך מיט פֿרעגענישן.
פֿאַראיינזאַמט האָב איך זיך מיט צווייפֿלענישן אַלערליי.
שטרעק אויס אַ ליכטיקע האַנט צו מיר,
באַשטראַל דעם וועג צו דיר.
באַשירעם מייַנע שטרויכלענישן, אויפֿן וועג צו דיר.

שירים האָב איך געשריבן נישט איבערצוציילן. אָבער איך בין נאָך מיט זיי אַלץ נישט צופֿרידן. אַלע מייַנע לידער זייַנען ווי ליידיקע כּלים. זיי שטייען און וואַרטן ווי קאַראָפֿינקעס, מיט לאַנגע, פֿאַרשעמטע העלדזער, אַז מען זאָל זיי אָנפֿילן. אָבער איך וויל אייַך פֿאָרלייענען אַ קורצן צומבייַשפּיל.

די גילדענע פּאַווע פֿון גילדענעם לאַנד
רעדט צום בן אדם מיט נידעריקן פֿאַרשטאַנד.
מייַן פֿאַרזיגלטע שטומקייט האָט פֿאַרטויבט דייַן געהער,
ווען מייַנע אויגן דערטראַכטן אַ שטילן פֿאַרקלער -

אויב איר זענט אַ בעלן אויף אַזעלכע זאַכן. אָבער אמת שטאַרק בין איך אייגנטלעך אין חקירה. דאָרט קיניג איך אומבאַשרענקט. איך וועל אייַך לאָזן הערן אַן אויסצוג פֿון מייַנס אַ געדאַנק.

דערפֿינדונגען זייַנען קאָנקרעטיזירטע נסים. אין די אַלטע צייַטן, ווען מען האָט געהאַט דאָס טיפֿע גלויבן אין נס, האָט מען נישט באַדאַרפֿט קיין דערפֿינדונג. אַז מען האָט געגלויבט אין נס, איז ממילא אויך געווען דער שטאַרקער ווילן. דערפֿאַר האָט מען זיך אין די אַלטע צייַטן געקאָנט באַגיין מיט דעם מופֿת, בעת הייַנט האָט מען געמוזט דעם מופֿת ראַציאָנאַליזירן און מאַכן פֿאַר אַ דערפֿינדונג. די דערפֿינדונג איז דער מעקלער צווישן קאַליע געוואָרענע מענטשן און דעם גרויסן וווּנדער. אַז איר גיט אַ דריק דאָס קנעפּל אויף דער וואַנט, מייַנט איר דאָך, אַז איר האָט עפּעס אויפֿגעטאָן, אָבער ווען איר פֿאַרטיפֿט זיך אין דער גאַנצער חכמה פֿון עלעקטריציטעט, הייבט איר ערשט אָן אייַנצוזען, אַז דאָס קנעפּל איז פּונקט אַזוי אומפֿאַרשטענדלעך ווי דאָס וווּנדער אַליין, נאָר איר האָט עס אויסגעטראַכט, כּדי עס זאָל דעם טונקל-מוחדיקן זייַן לייַכטער צו גלייבן. דער אמת איז אָבער, אַז גלייַך לעבן קנעפּל קאָן מען אויך אַ אַ

דריק טאָן און זאָגן יהי אור, און עס זאָל טאַקע ווערן ליכטיק. נאָר מיר זעען דאָס נישט, מיר פֿאַרשטייען נישט, מיר גלייבן דאָס נישט, האָבן מיר, נאַראָנים, אויסגעטראַכט אַ קנעפּל, כּדי עס זאָל אונדז ווערן פֿאַרשטענדלעכער. דאָס, וואָס עס דאַרף טאָן אונדזער ווילן און אונדזער גלויבן, טוט-אויף פֿאַר אונדז דאָס עלעקטרישע קנעפּל. מיר קומען צוריק צום נס דורך פֿאַרשיידענע צווייפֿלען און אונדזערע צווייפֿלען געבוירן אויפֿן וועג פֿאַרשיידענע קנעפּלעך.

– ווי געפֿעלט עס אײַך? איר האָט געכאַפּט די עמקות דערפֿון? איך פֿיר עס נאָך ווײַטער און איך באַווײַז, אַז אונדזערע דערפֿינדונגען רעבעלירן קעגן אונדז און גייען זייער אייגענעם וועג צוריק צום נס, וואָס מיינט דאָס אורשפּרינגלעכע װוּנדער. די מענטשלעכע האַנט מוז קאָנען דירעקט צוקומען צום ווונדער, אָן דער פֿאַרמיטלערשאַפֿט פֿון אַ כּלומרשטער דערפֿינדונג. איך דערוואַרט נישט, חלילה, אַז איר זאָלט דאָס גלײַך כאַפּן. אין אַזאַ געדאַנק מוז מען זיך גוט אַרײַנטראַכטן.

– איך גיי זיך מיט מײַן דרך, - האָט ער געזאָגט מיט בליציקע אויגן, - אַז מען דאַרף טאַקע קענען אַלע זיבן חכמות, אַלע זיבעציק שפּראַכן, אָבער מען דאַרף זיי דערהייבן. חכמות אַליין זײַנען אויך גופֿים, קאָנקרעטע זאַכן. ווען אימעצער רעדט פֿראַנצויזיש, קומט ער בלויז אָן צו אַ מיטל, וואָס דאַרף אים פֿאַרשטענדיקן מיט דעם פֿראַנצויז. ער ווענדט טאַקע אָן זײַן קענען, נאָר צווישן אים און דעם פֿראַנצויז איז דאָס פֿראַנצויזיש שוין מער נישט קיין פֿראַנצויזיש, נאָר אַ גײַסטיקע קרובֿהשאַפֿט. זיי רעדן שוין מער נישט קיין שפּראַך, נאָר מען רעדט. דאָס זעלבע האָבן מיר מיט חשבון. ווען אַ מענטש זאָל כּסדר אַרומגיין באַלאָדן מיט רעכן-קונסט, וואָלט ער געווען אַ שוטה. דאָס רעכענען דאַרף פֿאַרשווינדן און עס דאַרף פֿאַרוואַנדלט ווערן אין הוילע חכמה. דערפֿון איז געדרונגען, אַז עס איז פֿאַראַן אַ פּונקט, וווּ קענטשאַפֿטן באַגעגענען זיך און וווּ זיי לייזן זיך אויף און זײַנען ענלעך איינס צום אַנדערן. דאָרט, אויף דעם קיינעמס לאַנד פֿון מענטשלעכער דערהויבנקייט, ווערט פֿון אַלע חכמות איין חכמה, וואָס איז נישט מער ווי אַ מילי-מיליאָנסטל פֿון אַ בליץ, פֿון דעם גרויסן קוואַל. אַ מענטש טאָר נישט אַרומגיין און קלינגען מיט זײַן קענען. אַז מען דערקענט דאָס קענען, איז עס נישט מער ווי מאַלפּישקייט, ווען די פֿאַרשיידנערליי קענערײַען גיבן זיך די האַנט

און ווערן רוחניות, ווערט ערשט וויסן אַ יש. אַנדערש איז עס גאָר ווי אַ שווערע וואַגע, וואָס ציט אַראָפּ און מען ווערט נאָך דערטרונקען.

– דאָס וואָס איך האָב אײַך דאָ איצט געזאָגט איז געקומען פּלוצים.
– ער האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ בלײַשטיפֿט און גענומען שרײַבן. – מען מוז עס פֿאַרצייכענען, ווײַל דאָס איז אַ גאָלדענער געדאַנק. אַזאַ זאַך טאָר נישט פֿאַרלוירן גיין.

ווען מיר זײַנען אַרײַן אין צווייטן צימער איז מען שוין דאָרט געזעסן, ווי מען וואָלט געוואַרט אויף אונדז. אויפֿן טיש איז געשטאַנען כּיבוד און איך בין פֿאַרהאַלטן געוואָרן פֿון דער וואַרעמקייט, וואָס איז געלעגן אין אַלעמענס אויגן.

דער אַמעריקאַנער איידעם איז געזעסן אין אַ יאַרמלקע און געשמייכלט, ווי ער וואָלט פֿאַרבונדן דאָס וואָס איך האָב נאָר-וואָס געהערט מיט אַ פֿראַגע-צייכן. ער האָט מיך טאַקע גלײַך אַ פֿרעג געטאָן:

– נו, ווי געפֿעלט אײַך עפּעס מײַן שוואָגערל? ער האָט אַ רירעוודיקן קאָפּ, האַ? אין אים האָב איך נישט קיין זאָרג, עס וועט פֿון אים זײַן אַ לײַט.

– עטש, - האָט זיך אָנגערופֿן אַ מאַן מיט אַ גרויס פּנים, גרויסע, פֿליישיקע ליפּן, אַ פֿליישיקער נאָז; אַפֿילו די אויגן און די פֿולע פֿירעקעכדיקע באָרד האָבן אויך אויסגעזען פֿליישיק. אויך ער איז געזעסן, ווי ער וואָלט געוואַרט אויף מיר, כּדי ער זאָל קריגן אַ געלעגנהייט צו רעדן. – איך האַלט אין גאַנצן נישט פֿון מײַן ברודערל. דער אַמעריקאַנער זעט דערינען גרויסע חידושים, איך גיי זיך מיט מײַן שטייגער, אַז טראַכטן דאַרף מען גאָר קענען האַמעווען, מען דאַרף עס זאָגן טפּרו, אַז נישט צעווילדעוועט עס זיך. עס מוז האָבן אַ סדר, אַן אָרדנונג, וואָס זאָל האָבן אַן אָנהייב און אַ סוף. איך גיי זיך מיט מײַן דרך, אַז אַ פֿערד טראַכט אויך, אַלע שטומע חיות טראַכטן, נאָר עס איז בײַ זיי צעטומלט, נישטאָ קיין סדר, דערפֿאַר האָבן זיי זיך נאָך נישט דערטראַכט צו פֿאַרשטענדלעכקייט. בײַ מײַן ברודערל איז אַלץ ווי אַ פּרוזשינע. איר גיט עס אַ וויקל-אויף און עס טראַכט זיך, אָבער עס שפּרינגט-צוריק צום זעלבן.

– איך וואָלט דיר עפּעס געענטפֿערט, נאָר עס איז נישט פֿאַר דײַן סיסטעמאַטישן מוח, - האָט זיך דער צעהיצטער טראַכטער געוועַרט.
– זאָל מײַנס איבערגיין.

דער אַמעריקאַנער איידעם האָט זיך צעלאַכט מיט אַ קליין געלעכטערל, וואָס האָט זיך געקרישלט, אָבער עס האָט אים פֿונדעסטוועגן פֿאַרטרערט די אויגן.

– איַ, ברידער, ברידער, - האָט ער געזאָגט, – וואָס האַלט איר זיך רק אין איין קריגן?

– איך קריג זיך מיט אים? - האָט דער עלטערער געזאָגט. – ער קריכט מיר דען אין וועג אַרײַן? איך וויל אים בלויז מדריך זײַן און ער לאָזט נישט.

– אַ שיינער מדריך. ער וויל מיר נישט אַנדערש ווי אָנטאָן אַ כאָמוט אויף די געדאַנקען.

– פֿערדאַטש וואָס דו ביסט, - האָט דער עלטערער ברודער געשריגן גוטמוטיק. – איך וויל דיר געבן מענטשלעכן סדר און דו מיינסט, אַז דו ביסט אַ גאַנצער קנאַקער. דאָס איז זײַן צרה, - האָט ער זיך געווענדט צו מיר, – ער מיינט, אַז ער האָט עס, אָבער ער האָט עס נאָך נישט. איר פֿאַרשטייט וואָס איך מיין? ער האָט-עס-נאָך-נישט.

צוויי פֿרויען זײַנען געזעסן לינקס אויף ווייכע שטולן. איינע האָט געהאָפֿטן, די אַנדערע איז געזעסן און געקוקט, ווי זי וואָלט געוואַרט אויף דער פֿאַסיקסטער געלעגנהייט, ווען זי וועט זיך שוין קאָנען אָנרופֿן. איך האָב גלײַך דערקענט, אַז דאָס זײַנען די זעלבע צוויי פֿרויען מיט די קאָלירטע שאַלעכלעך, וואָס איך האָב געזען שפּאַצירן מיט דער רבנישער סוויטע אין פּאַרק. די וואָס האָט געהאָפֿטן האָט אַלע מאָל אויפֿגעהויבן אַן אָוואַל פּנים, מיט אַ שפּיציקער גאָמבע. אירע ליפּן האָבן זיך באַוועגט, ווי זי וואָלט עפּעס געענטפֿערט שטיל, אַז קיינער זאָל נישט הערן, און דערמיט אַליין איז זי שוין געווען צופֿרידן. די אַנדערע האָט געהאַט אַ פֿעט קינדערש פּנים מיט גרויסע, בלויע, לאַכנדיקע אויגן. זי האָט זיך אויפֿגעהויבן און מיר דערלאַנגט די טאַץ מיט פֿרוכט, וואָס האָט געמאַכט גאָר אַ רײַכן אײַנדרוק אין

דעם שטיבל. די באַנאַנעס האָבן נאָך קיין מאָל נישט אויסגעזען אַזוי באַנאַנעדיק ווי דאָ, אויף דער טאַץ.

– ער פֿאַרגינט מיר נישט, - האָט דער יונגער זיך געקאָכט. –אַזיסטן האָב איך דיך נישט געכאַפּט ביי דער האַנט? אַנומעלטן אין שול האָב איך גאַנץ גוט געהערט, ווי דו האָסט איבערגעקייט מיינס אַ געדאַנק אין דיינס אַ דרשה.

–וווּ? - האָט זיך דער עלטערער אַזש אויפֿגעהויבן פֿון בענקל. –איך בין שוין אַזאַ אביון, אַז איך דאַרף אָנקומען צו דיינס אַ געדאַנק?

– ניין, פֿאַרקערט, ביסט אַן עושר, נאָר אַ כאַפּער. דו זעסט אַ גוטע זאַך, כאַפּסטו.

דער אַמעריקאַנער איידעם האָט געלאַכט, וואַרפֿנדיק דעם קאָפּ אין אַלע זייטן, ווי עס וואָלט אים שווער געווען צו האַלטן דעם קאָפּ אויף די פּלייצעס פֿון גרויס געלעכטער.

– ביסט אַ שלעכטער, - האָט די, מיט דעם קינדישן פּנים, אָנגעבלאָזן די באַקן. – זיי נעבעך קריגן זיך און דו מאַכסט זיך ס'געלעכטער.

– וואָס רעדסטו, קרוין, עס איז אויסגעצייכנט. עס איז אַמוזאַנט. עס איז דאָך קאָלאָסאַל. - ער איז זיך ווידער פֿאַרגאַנגען אין זיין געלעכטערל.

זי האָט מיר דערלאַנגט די פֿאַרשיידענע שאָקאָלאַדן און די טאַץ מיט די אַלערליי געבעקסן.

נעמט עפּעס, לענט זיך אַ ביסל אונטער דאָס האַרץ - ווען זי האָט גענומען אַרומגיין איבערן צימער, האָט מען קלאָר געזען, אַז זי שוואַנגערט. איר יוגנטלעכקייט האָט אָבער גובר געווען און זי האָט די שווערקייט פֿון קערפּער אַ ביסל פֿאַרפֿלינקט. זי האָט אויסגעזען צו זיין אין די ערשטע צוואַנציקער.

– איך וועל נישט דערלאָזן, אַז מיינע ברידער זאָלן זיך אָפּעסן דאָס האַרץ און דו זאָלסט זיך מאַכן אַ טעאַטער, - האָט זי געזאָגט מיט אירע לאַכנדיקע אויגן.

– קרוין לעבן, דאָס איז שוין אַ בלבול, זעסטו דאָס איז שוין אַ בלבול, - איז דער אַמעריקאַנער געוואָרן ערנסט.

די העפֿטערקע האָט ווידער אויפֿגעהויבן איר אָוואַל פּנים און געשעפּטשעט מיט די ליפּן צו זיך אַליין. זי האָט אַרונטערגעלאָזט די אויגן און געזאָגט:

– דער פּאָעט לעאָפּאַרדי האָט אַ ליד -

אַלע זײַנען שטיל געוואָרן. זי האָט גערעדט מיט אַרונטערגעלאָזטע אויגן און נישט אויפֿגעהערט צו העפֿטן. זי האָט דערמאָנט בערגסאָנען, ציטירט ווערלענען אין פֿראַנצויזיש, געזאָגט שטיקער סלאָוואַצקי אין פּויליש און גערעדט וועגן די לעצטע שטרעמונגען אין דער דײַטשער פּאָעזיִע, און אַלץ אַרום דער קריגערײַ פֿון די צוויי ברידער, וואָס איז אייגנטלעך אַ העכערע ליבשאַפֿט, ווײַל ביידע גייען אויף באַזונדערע וועגן און זיכן דעם אמת און בענקען איינער נאָך דעם אַנדערן מיט אַ טרויעריקער בענקשאַפֿט.

עס איז געווען אײַנגענעם צו הערן איר שטים. זי האָט זיך געוואָרפֿן מיט ציטאַטן, שטיל און צניִעותדיק. אין פֿאַרגלײַך מיט איר אַ ביסל פֿאַרעלטערט פּנים, האָבן די ריטמישע ציטאַטן געקלונגען ווי גלעקלעך אויף אַ שליטן, וואָס טראָגט זיך ערגעץ אויף אַ ווײַטן, פֿאַרשנייטן וועג. זי איז פּלוצים אַנטשוויגן געוואָרן. אַלע האָבן געוואַרט און געמיינט, אַז זי וועט ווײַטער רעדן, אָבער עס איז געוואָרן אַקוראַט, ווי זי וואָלט מיט אַ מאָל אַרײַנגעדרייט אַ לאָמפּ אַרום זיך.

– איר מוזט צו אונדז קומען נאָך אַ מאָל, - האָט זיך די ייִנגערע געבעטן, ווען זי האָט געזען, אַז איך קלײַב זיך שוין צו גיין.

– ווי וועט ער קומען? אַז יענער האָט אים פֿאַרקערט דעם קאָפּ מיט די פּרות פֿון זײַן גערטנער?

– עס הייבט זיך שוין ווידער אָן, - האָט זי אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט.

– לאָז ער. לאָז ער. אַז ער איז מיך מקנא זעט מען דאָך קלאָר.

דער אַמעריקאַנער האָט זיך שוין ווידער געטרייסלט און געלאַכט ביז טרערן.

– וואַרט, גייט נאָך נישט. עס איז שטאָק־פֿינצטער און איר וועט נישט זען די טרעפּ אין סאָד.

די ייִנגערע האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם לאָמפּ פֿון טיש און מיך אַרויסבאַגלייט.

דער לאָמפּ האָט געשניטן די גרינע ביימער מיט פּאַסן ליכט.

– זײַט נאָר פֿאָרזיכטיק מיט די דרײַ טרעפּן. דער ערשטער איז אַ הויכער שטיג.

זי האָט מיר געגעבן די לינקע האַנט.

– איר מוזט נאָך אַ מאָל קומען צו אונדז. עס איז אונדז געווען זייער פּשיִעמנע.

ווען איך בין שוין בשלום אַרונטער די טרעפּ האָב איך זיך פֿאַרשעמט. איך האָב זיך דערמאָנט, אַז איך בין די גאַנצע צײַט געזעסן אָן אַ היטל. איך האָב זיך נאָך מער פֿאַרשעמט, ווען איך האָב געטראַכט, ווי פֿײַן און עלעגאַנט זיי האָבן עס נישט באַמערקט.

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון מירל שיינהויט הירשאַן, נח מילער, לעאָנאַרד פּראַגער
רפֿאל פֿינקל און אבֿרהם ברוך בערקאָוויץ

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved